

І. П. ЛОПУШИНСЬКИЙ

Херсонський національний технічний університет

ORCID: 0000-0002-7460-7476

В. Д. ФІЛІПОВА

Херсонський національний технічний університет

ORCID: 0000-0002-8476-3341

Р. М. ПЛЮЩ

Херсонський національний технічний університет

ORCID: 0000-0003-1135-1482

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто теоретичні та прикладні аспекти розвитку територіальних громад у незалежній Україні в умовах децентралізації державної влади. Показано, що реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, яка успішно реалізовується з 2014 року, отримала логічне завершення утворенням нових територіальних громад і районів та обранням представницьких органів на місцевих виборах на 25 жовтня 2020 р. Доведено, що ця реформа не лише створила нові можливості для розвитку територіальних громад, а й запровадила європейську модель міського самоврядування, адаптовану до національних умов, і тим самим наблизила нашу державу до стандартів Європейський Союз, особливо після того, як 23 червня 2022 року Україна набула статусу країни-кандидата на вступ до європейської спільноти. Обґрунтовано, що трансформаційні зміни в системі місцевого самоврядування супроводжуються низкою ризиків децентралізації та адміністративно-територіальної реформи, які пов'язані з наявністю та накопиченням інституційних, ресурсних, соціально-демографічних бар'єрів і які повинні враховувати при розробці та реалізації конкретних механізмів розвитку територій. Доведено, що ця реформа є, без перебільшення, реформою номер один в Україні, від результатів якої залежить не лише розвиток демократії, громадянського суспільства, ефективність місцевих інститутів публічної влади, а й загальний успіх нашої країни та її європейської перспективи. Зроблено висновок, що розпочаті в Україні суспільні перетворення вимагають подальших законодавчих та організаційних змін, спрямованих на посилення заходів регіональної політики, спрямованих на досягнення конвергенції розвитку регіонів, активізацію населення для вирішення власних потреб та інтересів.

Ключові слова: децентралізація державної влади, місцеве самоврядування, адміністративно-територіальна реформа, механізми публічного управління, розвиток територіальних громад, спроможна територіальна громада.

I. P. LOPUSHYNSKYI

Kherson National Technical University

ORCID: 0000-0002-7460-7476

V. D. FILIPPOVA

Kherson National Technical University

ORCID: 0000-0002-8476-3341

R. M. PLIUSHCH

Kherson National Technical University

ORCID: 0000-0003-1135-1482

MECHANISMS FOR ENSURING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES UNDER THE CONDITIONS OF DECENTRALIZATION AUTHORITIES IN UKRAINE

The article examines the theoretical and applied aspects of the development of territorial communities in independent Ukraine under the conditions of decentralization of state power. It is shown that the reform of local self-government and territorial organization of power in Ukraine, which has been successfully implemented since 2014, received a logical conclusion with the formation of new territorial communities and districts and the election of representative bodies in local elections on October 25, 2020. It has been proven that this reform not only created new opportunities for the development of territorial communities, but also introduced a European model of municipal government, adapted to national conditions, and thus brought our state closer to the standards of the European Union, especially after Ukraine acquired the status of a country on June 23, 2022. a candidate for joining the European community. It is substantiated that transformational changes in the system of local self-government are accompanied by a number of risks of decentralization and administrative-territorial reform, which are associated with the existence and accumulation of institutional, resource,

and socio-demographic barriers and which should be taken into account during the development and implementation of specific mechanisms for the development of territories. It has been proven that this reform is, without exaggeration, the number one reform in Ukraine, the results of which depend not only on the development of democracy, civil society, the effectiveness of local institutions of public power, but also on the overall success of our country and its European perspective. It was concluded that the social transformations started in Ukraine require further legislative and organizational changes aimed at strengthening the measures of regional policy, designed to achieve the convergence of the development of the regions, the activation of the population to solve their own needs and interests.

Key words: decentralization of state power, local self-government, administrative and territorial reform, mechanisms of public management, development of territorial communities, capable territorial community.

Постановка проблеми

Надзвичайної актуальності та стратегічної значущості в державній політиці України набувають процеси децентралізації як одного із пріоритетних принципів організації та функціонування публічної влади. Визначивши політичний курс на децентралізацію, наша держава практично обрала «партнерську» модель місцевого самоврядування, за якої держава усвідомлює підвищене значення територіальної громади як носія прямої демократії та повноцінного життєвого середовища для громадян. У цьому зв'язку першочергової ваги набувають проблеми забезпечення сталого розвитку територіальних громад, складовими якого є економічне зростання, соціальний прогрес та захист навколишнього середовища.

Світовий досвід доводить, що суспільний прогрес значною мірою залежить від підтримання балансу між цілями підтримки економічного зростання, конкурентоспроможності бізнесу, забезпечення екологічної безпеки та зменшення соціальної нерівності в Україні в процесі визначення Цілей сталого розвитку [22], відповідних завдань та показників на довгострокову перспективу слід було враховувати глобальні орієнтири розвитку, принципи сталого розвитку та суспільну думку щодо бачення майбутнього розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Останнім часом до проблеми забезпечення сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні зверталися О. Васильєва, Н. Васильєва (розглядають концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад) [1], А. Віремейчик, О. Рубан О. (аналізують стан управління розвитком територій в умовах децентралізації) [2] Т. Гоголь, Л. Мельничук (висвітлюють трансформацію територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні) [4], С. Ключко (аналізує розвиток об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації та реформування місцевого самоврядування в Україні) [7], В. Костецький, В. Толуб'як (висвітлюють перспективи розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні) [8], О. Крайник, О. Федорчак (розглядають фінансування розвитку територіальних громад в умовах децентралізації) [9], С. Куліш (узагальнює розвиток територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні) [10], В. Малиновський (аналізує історію, стан та перспективи реформи децентралізації у Волинській області) [11], А. Мовчанюк (досліджує особливості функціонування спроможної територіальної громади в умовах децентралізації влади) [12], І. Нагорна (показує оптимізацію інструментів державного управління регіональним розвитком в умовах децентралізації) [13], колектив авторів науково-прикладного видання «Інструменти розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади» на чолі з В. Олуйком [6], Г. Ортіна, О. Сокіл, Ю. Прус, І. Застрожнікова, Л. Єфіменко (досліджують сталий розвиток місцевих громад в умовах децентралізації) [19], С. Павлюк (вивчає регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій в умовах децентралізації) [15], М. Скиба (систематизує теоретичні аспекти становлення та розвитку територіальних громад у незалежній Україні за умов децентралізації державної влади) [18], Н. Фатюха, О. Тертиця (досліджують сучасний стан та перспективи розвитку місцевих бюджетів в умовах децентралізації) [20], В. Чорний (досліджує механізми впровадження і діяльності об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні) [22] та ін. Водночас у цих та інших наукових розвідках недостатньою мірою розкрито механізми забезпечення сталого розвитку територіальних громад після завершення децентралізації в нашій державі, постановки нових територіальних громад і районів, а також після проведення місцевих виборів 25 жовтня 2020 року.

Формулювання мети дослідження

Саме тому метою нашої статті й стало висвітлення механізмів забезпечення сталого розвитку територіальних громад у сучасних умовах децентралізації влади в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження

Здійснення процесу публічного управління в Україні відбувається за допомогою розроблення та реалізації відповідних механізмів управління, що забезпечують своєчасне та ефективне розв'язання наявних у цій сфері суперечностей. Як відомо, механізми публічного управління – це практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади та органи місцевого самоврядування впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей. У демократичній країні це спеціальні засоби, що мають забезпечувати здійснення управлінського впливу народу цієї країни безпосередньо та через органи державної влади й органи місцевого самоврядування на стан та розвиток держави, її регіонів та територіальних громад сіл, селищ, міст як складної соціально-економічної територіальної системи з метою створення

гідних умов життєдіяльності людей, які проживають у державі (незалежно від їхнього громадянства), та громадян країни, що тимчасово перебувають за її межами.

Науковці в галузі публічного управління виокремлюють такі його механізми:

- економічні, які формують механізм публічного управління за допомогою банківської, грошово-валютної, інвестиційної, інноваційної, кредитної, податкової політики;
- мотиваційні, які складаються із сукупності стимулів адміністративних і соціально-економічних стимулів, що спонукають посадових осіб до високоефективної роботи);
- організаційні, що характеризують об'єкти, суб'єкти публічного управління, їх цілі, завдання, функції, методи управління та організаційні структури, а також результати їх функціонування;
- політичні, що визначають особливості формування через інструменти економічної, соціальної, фінансової, промислової політики;
- правові, що включають закони, постанови, укази, а також методичні рекомендації, інструкції тощо) [14].

У сучасних умовах світові тенденції та українські реалії в ході визнаної ефективності посилення ролі громад в економічному розвитку локальних територій та країни загалом диктують нові закономірності відповідальності територіальних громад за місцевий розвиток.

По суті, процеси децентралізації та реформи самоврядування поклали на територіальні громади відповідальність за розвиток місцевих територій. Зважаючи на це, саме від професійності та системності дій представників громад залежить не тільки розвиток та процвітання окремих територій, а й загалом добробут всієї країни.

Територіальні громади перетворюються із об'єктів на суб'єктів управління, що робить їх лідерами змін, що нестимуть відповідальність за планування свого сталого розвитку, місцеве економічне зростання, просторове планування, збереження навколишнього середовища підвладної території.

Перед місцевими громадами стоїть конкретне завдання – забезпечити сталий розвиток місцевої громади певного регіону, але досі залишається відкритим питання повноти знань представників територіальних громад щодо всього інструментарію реалізації поставлених перед ними завдань.

Як відомо, значна нестабільність сучасного суспільного розвитку, зумовлена багатьма чинниками, призводить до численних різномірних наслідків, впливаючи на глобальний, національний та регіональний рівні, а також на ефективність функціонування місцевих громад. У числі можливих парадигм обґрунтування напрямків подолання криз, ризиків, збурень, мінімізації хвильових процесів тощо вагомим базисом виступає концепція сталого розвитку, активний розвиток якої припадає на ХХ століття. Загалом сталий розвиток перестає бути національною чи, тим більше, локальною проблемою, а охоплює глобальні цілі.

У ХХ ст. прагнення людства до забезпечення економічного та технологічного розвитку, як правило, забезпечувалося за рахунок нещадної експлуатації навколишнього середовища. Наслідки цього в ХХІ ст. є очевидними: світ перебуває у глибокій кризі, а суперечності між соціально-економічними та природними системами досягли загрозливого рівня. Ці обставини змусили прогресивну міжнародну громадськість започаткувати так звану «концепцію сталого розвитку» (sustainable development), як новий підхід до подолання зазначених проблем.

Вагомою в цьому контексті є заслуга ООН, діяльність якої опосередковується всесвітніми самітами, деклараціями, резолюціями, підсумковими документами конференцій тощо. У числі останніх – проголошені глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року [3]. Таким чином, на сьогодні актуальність питання пошуку шляхів реалізації цілей сталого розвитку сумнівів не викликає. Стосується це безпосередньо й територіальних громад в Україні.

Концепт сталого розвитку було започатковано в Декларації першої Конференції ООН щодо проблем навколишнього середовища (Стокгольм, 1972 р.) і визначено в доповіді Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку ООН «Наше спільне майбутнє», яку проголосила в 1987 р. прем'єр-міністр Норвегії Гру Харлем Брундтланд, чим зробила значний внесок у просуванні зазначеної концепції на міжнародному рівні. Основна ідея полягає в забезпеченні певного балансу між поколіннями.

На Саміті Землі ООН 1992 р. у Ріо-де-Жанейро було визначено теоретичне підґрунтя сталого розвитку як такого, що задовольняє потреби сучасного часу, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. Надалі цю концепцію було підтримано членами конференції з питань сталого розвитку 2012 р. у Ріо-де-Жанейро («Ріо+20»).

Отже, можемо стверджувати, що ухвалені на конференціях ООН нормативно-правові акти започаткували концептуальні зміни розуміння сталого розвитку в довгостроковій перспективі, що мають стосуватись економічного, екологічного та соціального становища в кожній країні та чітко контролюватися як з боку держави, органів місцевого самоврядування, соціально відповідального бізнесу, так і громадськості.

Таким чином, міжнародним співтовариством було закладено три принципово обов'язкові складові сталого розвитку: економічне зростання, соціальний прогрес та захист навколишнього середовища. Сталий розвиток можна розглядати у трьох формах: 1) як процес (збалансування задіяних елементів, насамперед у тріаді «економіка – соціум – довкілля»); 2) як модель (оптимуму господарювання з урахуванням наявних умов і ресурсних обмежень); 3) як керувану стратегічну мету (парадигму суспільного прогресу).

За визначенням науковців у галузі публічного управління, сталий розвиток – це регульований процес гармонізації соціальних, економічних і екологічних складових продуктивних сил, спрямованих на використання, збереження та поетапне відновлення цілісності природного середовища, створення можливостей та досягнення високої якості життя людей [1].

Зважаючи на викладене вище, до механізмів сталого розвитку територіальних громад відносимо соціальні, економічні та екологічні механізми. Водночас, виникає потреба доповнення цих механізмів так званими «е-індексами», наприклад, індексом цифрової спроможності (Digital Opportunity Index, DOI), цифрового доступу (Digital Access Index, DAI), інформаційного суспільства (Information Society Index, ISI) та ін. Вони характеризують нову реальність, що називається інформаційним суспільством, та допоможуть своєчасно відстежувати темпи розвитку нових технологій.

Як зазначалося в Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженій Указом Президента України від 12 січня 2015 року №5/2020, метою політики у сфері децентралізації є відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізація повною мірою положень Європейської Хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування [17].

У вересні 2015 року в рамках 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку відбувся Саміт ООН зі сталого розвитку. Підсумковим документом Саміту «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» 17 Цілей Сталого Розвитку та 169 завдань.

2019 року Президент України своїм Указом підтримав досягнення Цілей сталого розвитку та результатів їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України, викладених у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» [21]. У грудні 2020 року Кабінет Міністрів України вніс зміни до Регламенту, яким відтепер встановлено, що потреба досягнення Цілей сталого розвитку враховується в процесі формування та реалізації державної політики України. Таким чином, на державному рівні Цілі сталого розвитку було закріплено як орієнтири для розроблення програмних та прогнозних документів.

Коли Україна, як й інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу досягнення Цілей сталого розвитку, було започатковано інклюзивний процес їх досягнення і в Україні. Кожну глобальну ціль було розглянуто з урахуванням специфіки національного розвитку, у результаті чого постала національна система, яка складається із 86 завдань. Ці завдання національного розвитку, індикатори для моніторингу їх виконання та цільові орієнтири для досягнення до 2030 року було відображено в Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» [21]. Фактично ця система є базою для дальшого комплексного моніторингу країни.

2019 року Кабінет Міністрів України у своєму розпорядженні [16] затвердив перелік індикаторів, у розрізі яких здійснюється збір даних для моніторингу реалізації Цілей сталого розвитку і оприлюднення даних та координацію робіт з розроблення метаданих за індикаторами. Так було започатковано вимірювання суспільного прогресу у цілому та вдосконалення системи національної статистики.

У липні 2020 року Україна на Політичному форумі високого рівня зі сталого розвитку під егідою Економічної і соціальної ради ООН представила світовій спільноті перший Добровільний національний огляд стану досягнення Цілей сталого розвитку.

2021 року в Україні було запроваджено постійний моніторинг індикаторів досягнення Цілей сталого розвитку [16].

Як відомо, процеси децентралізації в сучасній Україні передбачають формування механізмів розбудови інституту місцевого самоврядування, первинним суб'єктом якого виступають територіальні громади. Територіальна громада як термінологічне словосполучення набуло широкого розголосу у сфері не лише теоретичного, але й практичного використання. Особливо така тенденція спостерігається останніми роками, коли активно започатковано реалізацію децентралізації та адміністративно-територіального реформування в Україні.

Саме тому особливої актуальності в контексті децентралізації державної влади в Україні набуває сталий розвиток територіальних громад. Нині не можна оцінити стан наукового розроблення проблематики сталого розвитку територіальних громад у нашій державі як задовільний. Насамперед, це підтверджує той факт, що базові принципи сталого розвитку, визначені за конвенціями Ріо, досі не імplementовано до національного законодавства, відсутні (або нерезультативні) стратегії, концепції, проекти в галузі забезпечення стану сталого розвитку територіальних громад населених пунктів і держави в цілому. Більшість науковців звертає увагу на недостатню увагу державної влади та неефективність засад функціонування системи органів публічного управління на місцевому рівні.

Сталий розвиток повинен започатковуватися та підтримуватися саме на рівні територіальної громади, і відповідно його забезпечення повинно здійснюватися знизу-догори, тобто від конкретної громади до національного і світового рівнів. Для того ж, щоб вивести регіон на траєкторію сталого розвитку, слід не тільки визначити ресурсну забезпеченість території, збалансувати економічні, соціальні та екологічні інтереси суб'єктів політики місцевого розвитку, а й детально проаналізувати ситуацію, що склалася у провідних секторах економіки певної території.

У цьому контексті особливої ваги набуває спільний проєкт ПРООН/ЄС «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» (MPG) – довготривала і комплексна ініціатива зі зміцнення потенціалу, спрямована на пропагування

сталого місцевого розвитку в Україні. Проєкт підтримує врядування за участі громад та ініціативи, впроваджені громадами, щоб поліпшити умови проживання людей у сільській і міській місцевості всієї країни. МРГ надає особливу увагу відновленню соціальної та комунальної інфраструктури в пріоритетних сферах охорони здоров'я, екології, управління водними ресурсами, поліпшення управління житловим сектором, енергоефективності і місцевого економічного розвитку.

Спільний проєкт ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» допомагає 26 містам-партнерам інтегрувати інноваційні технології в життя міст, щоб зробити їх більш комфортними та доступними для всіх жителів. У межах проєкту організації місцевих громад України разом з органами місцевого самоврядування та ПРООН здійснюють впровадження програми так званого «ефективного власника житла» багатоквартирних житлових будинків. Проєкт продовжує підтримувати традиційні сфери, зокрема енергоефективність, охорону здоров'я, доквілля і водопостачання в сільській місцевості, а також впроваджується новий компонент із розвитку міст. МРГ надалі сприятиме розвитку малих ферм і нефермерського бізнесу в сільській місцевості. Проєкт підтримує Уряд України в розробленні політичних принципів у сфері децентралізації та ділиться інноваційними підходами та прогресивними практиками з урядування за участі громад і місцевого сталого розвитку із залученням громад за допомогою центру управління знаннями і навчальних курсів у 33 університетах усіх областей України.

Досягнення сталого розвитку на локальному рівні насамперед потребує зусиль, спрямованих на поліпшення умов проживання соціально вразливих верств населення – бідних та багатодітних сімей, осіб з інвалідністю, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування тощо. Задоволення потреб у житлі громадян із середніми доходами досягатиметься в результаті прискорення масштабів житлового будівництва, спрощення та здешевлення процедур відведення землі під будівництво, доступності кредитних ресурсів для будівництва або придбання житла та державної підтримки відповідних кредитних програм.

Забезпечення сталого розвитку міст, поселень та громад як сприятливих середовищ проживання вимагатиме перенесення акценту з адміністративно затверджуваних планів на стратегування територіального розвитку з дотриманням принципів універсального дизайну, тобто для всіх жителів, у т. ч. осіб з обмеженими можливостями, жінок з дітьми, людей похилого віку тощо. Для цього потрібні партнерство, взаємоузгодженість та інклюзивна участь територіальних громад, органів місцевого самоврядування, організацій громадянського суспільства та бізнесу. Стратегії розвитку на локальному рівні мають бути сформовані з дотриманням принципів відкритості, інклюзивності та наукової обґрунтованості з одночасним впровадженням системи показників для дальшого моніторингу та громадського контролю у процесі реалізації [21].

У Цілях сталого розвитку [21] наводяться Рекомендації щодо досягнення його мети. Це, насамперед, створення умов та забезпечення доступу до достатнього, безпечного і недорогого житла та основних життєвих послуг; розвиток надійної, безпечної та зручної транспортної та іншої інфраструктури (з дотриманням принципів універсального дизайну, тобто для осіб з обмеженими можливостями, жінок з дітьми, людей похилого віку тощо); розвиток поселень і територій виключно на засадах комплексного і сталого планування (на підставі генеральних планів) та управління за участю громадськості на принципах сталого розвитку за умови збереження наявних та визначення нових об'єктів культурної і природної спадщини; розвиток системи оповіщення населення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій, а також запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, забезпечення реагування на них і подолання їх наслідків; мінімізація негативного впливу за будь-яким виміром (екологічний, безпековий тощо) на життя і здоров'я жителів [21].

При покладенні на територіальні громади забезпечення планування сталого розвитку місцева влада України нині перебуває в коловороті низки проблем, серед яких, зокрема: спад економіки, нерозвинута інфраструктура, брак водних ресурсів, забруднення, деградація ґрунтів, забруднення повітря, незадовільні засоби утилізації твердих, небезпечних та токсичних відходів, обмежений доступ до безпечних джерел енергії, бідність населення, безробіття, соціальна та територіальна нерівність тощо.

Означені вище проблемні питання тісно пов'язані між собою і тому потребують застосування інтегрованого підходу до місцевого розвитку та необхідність якісного стратегічного планування сталого розвитку та конкурентоспроможності територіальних громад.

Принагідно зазначимо, що вагома роль належить і лідерському потенціалу місцевих громад, оскільки реалізація концепції сталого розвитку в територіальних громадах охоплює декілька, певною мірою суперечливих, блоків завдань: перше – це нарощування обсягів виробництва насамперед з метою поліпшення економічної складової; друге – подолання нестачі коштів, а часом і безвідповідальності бізнесу щодо екологічних вимог; третє, це – подолання залишкового принципу у розв'язанні соціальних питань.

Висновки

Основною метою переходу держави до сталого розвитку є побудова суспільства, що задовольняє потреби нинішнього покоління, не ставлячи при цьому під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби та в якому кожна людина має можливість вільно розвиватися, жити в збалансованому суспільстві та гармонії з навколишнім середовищем. Для формування національної стратегії сталого розвитку слід визначити

потенційні проблеми, що можуть впливати на успіх впровадження засад сталого розвитку і задалегідь оцінити можливі ризики екологічного, соціального та економічного характеру.

Процес державного регулювання сталого розвитку передбачає послідовну реалізацію комплексу управлінських, економічних, організаційних, фінансових механізмів, що є компонентами політики забезпечення сталого суспільного розвитку. З огляду на сучасні реалії, саме від державної влади та розробленої нею політичної стратегії залежать умови ведення бізнесу, використання ресурсного потенціалу, соціально-економічні процеси, перспективи розвитку країни та забезпечення інтересів усіх членів суспільства.

Концепція ж сталого розвитку з'явилася як результат об'єднання трьох структурних підсистем: економіки, соціуму та екології, збалансованість цих різних і водночас взаємопов'язаних напрямів та їх впровадження у конкретні заходи – складне завдання, оскільки всі три складові сталого розвитку мають розглядатися комплексно.

Список використаної літератури

1. Васильєва О. І., Васильєва Н. В. Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад. *Інвестиції: практика та досвід*, 2018. №8. С. 74-78.
2. Віремейчик Анатолій, Рубан Ольга. Управління розвитком територій в умовах децентралізації. *Економічний аналіз*, 2021. Т. 31. № 1. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1867>
3. Глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року (відповідно до резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний розвитку у галузі сталого розвитку на період до 2030 року», схваленої 25 вересня 2015 року, A/RES/70/1). URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>.
4. Гоголь Т. В., Мельничук Л. М. Трансформація територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні. *Право та держава України*, 2022. № 1. С. 216-224.
5. Європейська Хартія місцевого самоврядування, затверджена Радою Європи 15 жовтня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
6. Інструменти розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади / За заг. ред. доктора наук з державного управління, професора, заслуженого юриста України В. М. Олуйка. К.: Ваіте, 2017. 432 с.
7. Ключко С. О. Розвиток об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації та реформування місцевого самоврядування в Україні. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11811>
8. Костецький В. В., Толуб'як В. С. Перспективи розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 14. С. 33-41.
9. Крайник, Ольга, Федорчак, Ольга. Фінансування розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*, 2022. Т. 2 (43). С. 118-125.
10. Куліш С. М. Розвиток територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні : магістр. дипломна робота : 281 Публічне управління та адміністрування; Дніпровський держ. аграр.-економ. ун-т, Ф-т менеджменту і маркетингу, Каф. менеджменту, публічного управління та адміністрування. Дніпро, 2021. 83 с. URL: <http://dspace.dsau.dp.ua/jsru/handle/123456789/4045>
11. Малиновський В. Я. Реформа децентралізації у Волинській області: монографія. Луцьк: ПП «Волинська друкарня», 2021. 352 с.
12. Мовчанюк А. В. Особливості функціонування спроможної територіальної громади в умовах децентралізації влади. *Modern Economics*. 2019. Вип. 13. С.174-179.
13. Нагорна І. В. Оптимізація інструментів державного управління регіональним розвитком в умовах децентралізації. *Державне будівництво*, 2019. URL: <https://scholar.google.com.ua/scholar?start>
14. Опорний конспект лекцій з навчальної дисципліни «Публічне управління»: навчальний посібник. О. Ю. Оболенський, С. О. Борисевич, С.М. Коник. Київ : НАДУ, 2018. 76 с.
15. Павлюк С. І. Регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій в умовах децентралізації : автореф. дис. ... канд. економ. наук : 08.00.03 / наук. керівник І. І. Червен. Миколаїв : МНАУ, 2018. 24 с.
16. Постійний моніторинг індикаторів досягнення Цілей сталого розвитку. Сталий розвиток міст і громад. URL: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/11/>
17. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>
18. Скиба М. Теоретичні аспекти становлення та розвитку територіальних громад у незалежній Україні за умов децентралізації державної влади. *Демократичне врядування*, 2020. № 25. URL: <http://musicology.com.ua/index.php/2070-4038/article/view/213660>
19. Сталий розвиток місцевих громад в умовах децентралізації: монографія / Ортіна Г. В., Сокіл О. Г., Прус Ю. О., Застрожнікова І. В., Єфіменко Л. М. Мелітополь: ФОП Однорог Т. В., 2019. 171 с.
20. Фатюха Н. Г., Тертиця О. А. Сучасний стан та перспективи розвитку місцевих бюджетів в умовах децентралізації. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8324>.
21. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>

22. Чорний В. В. Механізми впровадження і діяльності об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні : автореф. дип. роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр»: спец. 281 «Публічне управління та адміністрування» / В. В. Чорний , ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв, 2021. 11 с.

References

1. Vasylyeva O. I., Vasylyeva N. V. Kontseptual'ni zasady staloho rozvytku terytorial'nykh hromad. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, 2018. №8. S. 74-78.
2. Viremeychuk, Anatoliy, Ruban, Ol'ha. Upravlinnya rozvytkom terytoriy v umovakh detsentralizatsiyi . *Ekonomichnyy analiz*, 2021. T. 31. № 1. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1867>
3. Hlobal'ni tsili staloho rozvytku do 2030 roku (vidpovidno do rezolyutsiyi Heneral'noyi Asambleyi OON «Peretvorennya nashoho svitu: Poryadok dennyy rozvytku u haluzi staloho rozvytku na period do 2030 roku», skhvalenoyi 25 veresnya 2015 roku, A/RES/70/1). URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>.
4. Hohol' T. V., Mel'nychuk L. M. Transformatsiya terytorial'nykh hromad v umovakh detsentralizatsiyi vlady v Ukraini . *Pravo ta derzhava Ukrainy*, 2022. № 1. S. 216-224.
5. Yevropeys'ka Khartiya mistsevoho samovryaduvannya, zatverdzhena Radoyu Yevropy 15 zhovtnya 1985 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
6. Instrumenty rozvytku ob'yednanykh terytorial'nykh hromad v umovakh detsentralizatsiyi vlady / Za zah. red. doktora nauk z derzhavnogo upravlinnya, profesora, zasluhzenoho yurysta Ukrainy V. M. Oluyka. K.:Vaite, 2017. 432 s.
7. Klochko S. O. Rozvytok ob'yednanykh terytorial'nykh hromad v umovakh detsentralizatsiyi ta reformuvannya mistsevoho samovryaduvannya v Ukraini. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11811>
8. Kostets'kyi V. V., Tolub'yak V. S. Perspektyvy rozvytku ob'yednanykh terytorial'nykh hromad v Ukraini . *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 2019. № 14. S. 33-41.
9. Krainyk, Ol'ha, Fedorchak, Ol'ha. Finansuvannya rozvytku terytorial'nykh hromad v umovakh detsentralizatsiyi . *Finansovo-kredytna diyal'nist': problemy teorii i praktyky*, 2022. T.2 (43). S. 118-125.
10. Kulish S. M. Rozvytok terytorial'nykh hromad v umovakh detsentralizatsiyi vlady v Ukraini : mahistr. diplomna robota : 281 Publichne upravlinnya ta administruvannya; Dniprovs'kyi derzh. ahrar.-ekonom. un-t, F-t menedzhmentu i marketynhu, Kaf. menedzhmentu, publichnogo upravlinnya ta administruvannya. Dnipro, 2021. 83 s. URL: <http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/4045>
11. Malynovs'kyi V. YA. Reforma detsentralizatsiyi u Volyns'kiy oblasti: monohrafiya. Luts'k: PP «Volyns'ka drukarnya», 2021. 352 s.
12. Movchanyuk A. V. Osoblyvosti funktsionuvannya spromozhnoyi terytorial'noyi hromady v umovakh detsentralizatsiyi vlady . *Modern Economics*. 2019. Vyp. 13. S.174-179.
13. Nahorna I. V. Optymizatsiya instrumentiv derzhavnogo upravlinnya rehional'nym rozvytkom v umovakh detsentralizatsiyi . *Derzhavne budivnytstvo*, 2019. URL: <https://scholar.google.com.ua/scholar?start>
14. Oporny konspekt lektsiy z navchal'noyi dystsypliny «Publichne upravlinnya»: navchal'nyy posibnyk. O. Yu. Obolens'kyi, S. O. Borysevych, S.M. Konyk. Kyiv : NADU, 2018. 76 s.
15. Pavlyuk S. I. Rehulyuvannya sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku sil's'kykh terytoriy v umovakh detsentralizatsiyi : avtoref. dys. ... kand. ekonom. nauk : 08.00.03 / nauk. kerivnyk I. I. Cherven. Mykolayiv : MNAU, 2018. 24 s.
16. Postynnyy monitorynh indykatoriv dosyahnennya Tsiley staloho rozvytku. Stalyy rozvytok mist i hromad. URL: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/11/>
17. Pro Stratehiyu staloho rozvytku «Ukrayina – 2020»: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12 sichnya 2015 roku № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>
18. Skyba M. Teoretychni aspekty stanovlennya ta rozvytku terytorial'nykh hromad u nezalezhnii Ukraini za umov detsentralizatsiyi derzhavnoyi vlady . *Demokratychnne vryaduvannya*, 2020. № 25. URL: <http://musicology.com.ua/index.php/2070-4038/article/view/213660>
19. Stalyy rozvytok mistsevykh hromad v umovakh detsentralizatsiyi: monohrafiya / Ortina H. V., Sokil O. H., Prus Yu. O., Zastrozhnikova I. V., Yefimenko L. M. Melitopol': FOP Odnoroh T. V., 2019. 171 s.
20. Fatyukha N. H., Tertysya O. A. Suchasnyy stan ta perspektyvy rozvytku mistsevykh byudzhetyv v umovakh detsentralizatsiyi. *Efektivna ekonomika*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8324>.
21. Tsili staloho rozvytku: Ukrainy. Natsional'na dopovid'. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>
22. Chornyy V. V. Mekhanizmy vprovadzhenya i diyal'nosti ob'yednanykh terytorial'nykh hromad v umovakh detsentralizatsiyi vlady v Ukraini : avtoref. dyp. roboty na zdobuttya osvith'oho stupenya «mahistr»: spets. 281 «Publichne upravlinnya ta administruvannya» / V. V. Chornyy , CHNU im. Petra Mohyly. Mykolayiv, 2021. 11 s.